

Avdelningen för kunskapsstyrning
Maral Jolstedt
maral.jolstedt@socialstyrelsen.se

Regeringskansliet
Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Socialstyrelsens yttrande över rapporten Psykologexamen - revideringsbehov av två examensmål (UKÄ 2022:7)

Utbildningsdepartementet dnr U2022/01494

Socialstyrelsen instämmer inte i Universitetskanslersämbetets (UKÄ) förslag om att de två examensmålen under färdighet och förmåga i psykologexamen bör kvarstå enligt nuvarande examensbeskrivning och väljer därför att **avstyrka förslaget** med följande synpunkter:

- Förslaget riskerar leda till skillnader i utbildningens innehåll och till skillnader mellan studenters kunskap och kompetens. En stor kunskapsvariation kan leda till stora praxisskillnader hos de enskilda praktiserande psykologerna i hälso- och sjukvården där många psykologer idag är verksamma. En sådan situation skulle kunna utgöra en patientsäkerhetsrisk och minska tillgången på en jämlik vård.
- Förslaget riskerar vidmakthålla dagens struktur där lärosäten skapar ett utbildningsinnehåll som bygger på fackliga intressen snarare än på vetenskap och beprövad erfarenhet i enlighet med hälso- och sjukvårdslagen.
- Förslaget upprätthåller en otydlighet kring vilken färdighet och förmåga olika yrkesgrupper har som jobbar med psykoterapi och psykologisk behandling, vilket i sin tur försvårar arbetet med kompetensförsörjning inom hälso- och sjukvården (framförallt inom primärvård och psykiatri).

Sammanfattningsvis anser Socialstyrelsen att UKÄ kan och bör ta ställning till att revidera de angivna examensmålen utifrån uppdragsgivarens önskemål då nuvarande förslag vidmakthåller den otydlighet och osäkerhet som beskrivs föreligga och som Socialstyrelsen anser bidrar till ojämlikheter i landet avseende tillgången till god och säker vård.

Socialstyrelsens synpunkter på förslag och bedömningar

Motsättningen ”självständigt”, ”fördjupad förmåga” och ”under handledning”

Socialstyrelsen anser att förslaget inte är förenligt med det som framgår i rapporten¹. Motsättningen mellan begreppen bidrar till en otydlighet i utbildningens innehåll och riskerar ojämlik, osäker och icke-kunskapsbaserad vård inom hälso- och sjukvården.

Socialstyrelsen instämmer med UKÄ's bedömning att ”föreslagna formuleringar inte är optimala och inte bidrar till tydlighet”, men instämmer inte med slutsatsen att antingen behöva avstå från att föreslå några ändringar eller endast föreslå ändringar inom ramen för en helhet där alla mål inom psykologexamen behöver ses över.

Uppdragsgivarnas önskemål är enligt rapporten att ”se över behovet av en ändrad examensbeskrivning av psykologexamen vad gäller målen om att bedriva psykologiska behandling respektive psykoterapi.” Det framgår av utredningen att det finns stort behov av ändring och få eller inga risker med en ändring och rapporten saknar motivering till ojämnvikten mellan denna risk och den potentiella nyttan.

Socialstyrelsen anser att rapportens nuvarande förslag senarelägger en viktig ändring. Socialstyrelsen anser att detta är en fråga som är angelägen och att behovet för en full revidering inte motiverar ett uppskjutande av en mindre revidering av examensmålen. Genom att ändra examensmålen beskrivning anser Socialstyrelsen att man skulle kunna åstadkomma en tydlighet och en standardisering för lärosätena och deras studenter – vilket i sin tur skulle öka kvaliteten på de nytexaminerade psykologerna och därmed komma deras patienter och verksamheter till godo.

Tolkningen av begreppen psykologisk behandling och psykoterapi

Socialstyrelsen instämmer med utredningen att psykologutbildningen är en generalistutbildning som ska ge en bred bas för förmåga och självständighet inom ramen för yrkesutövningen. Socialstyrelsen instämmer vidare med utredningen om att psykoterapi inte bör särskiljas som behandlingsmetod i relation till övriga behandlingsmetoder som kan och bör ingå i utbildningen. Socialstyrelsen förstår därför inte varför utredningen slutsats blir att behålla nuvarande formuleringar som inbegriper båda begreppen.

I rapporten framgår det att de olika begreppen tolkas på olika sätt av olika personer och att detta kan bidra till en tvetydighet i utbildningens innehåll. Utan en standardisering och operationalisering av begreppens innebörd riskerar kunskapen och de praktiska färdigheterna variera och därmed leda till stora individuella kunskapsskillnader hos den enskilda psykologen. Det finns exempel på regioner som väljer att inte anställda examinerade psykologer från vissa lärosäten med hänvisning till bristande färdigheter och oförmåga om metoder². Det

¹ Utredningen beskriver genomgående i sin rapport skillnader i utbildningsinnehåll vad gäller de kliniska momenten som bidrar till stora variationer vad gäller förmåga och färdigheter inom det kliniska området för psykologer.

² Samtal med handläggare på Psykologförbundet.

kan inte ligga på regionerna att bedöma huruvida ett lärosäte ger adekvat utbildning till sina studenter eller inte.

Socialstyrelsen ser ett behov av att förändra examensmålen på ett sätt som tydliggör:

- Vilken kompetens och färdighet en examinerad psykolog har (jämfört med tex en psykoterapeut).
- Att metoder som ingår i utbildningen ska utgå från vetenskap och beprövad erfarenhet i enlighet med hälso- och sjukvårdslagen³.

Socialstyrelsen anser inte att utredningens slutsats om att behov av löpande handledning och avsaknad av färdigheter på avancerad nivå motiverar att bibehålla nuvarande formuleringar. Vårdyrken, där psykologen kan anses ingå, kräver löpande handledning och klinisk erfarenhet genom hela yrket och är inget unikt för psykologer. Vidare finns inget övertygande underlag i rapporten som styrker skillnaden hos en nytexaminerad psykoterapeuts förmåga till fördjupad kunskap och en nytexaminerad psykologs förmåga till fördjupad kunskap. Båda grupper får anses antingen ha eller inte ha fördjupad kunskap direkt efter avlagd examen.

Konsekvenser för psykoterapeututbildningen

Socialstyrelsen instämmer med utredningens beskrivning att önskemål om ”psykologens rätt att bedriva psykoterapi självständigt” kan vara kopplat till fackliga intressen. Socialstyrelsen ser däremot även en risk med att lyfta fram metoden psykoterapi inom ramen för psykologutbildningen som ett fackligt intresse från psykoterapiorganisationer och dess representanter

Att behålla nuvarande examensmål med hänvisning till benämningarna ”steg 1” och ”steg 2” inom psykoterapi (som utredningen själva skriver inte formellt finns kvar) bidrar till svårigheter att förstå skillnaden mellan professionerna psykolog och psykoterapeut. Denna otydlighet riskerar bidra till:

- Fokus på särskilda inriktningar och metoder istället för metoder och arbetssätt som utgår från vetenskap och beprövad erfarenhet.
- Osäkerhet i skillnaden mellan psykolog och psykoterapeut samt psykologisk behandling och psykoterapi.

Att förtydliga skillnaden mellan psykolog och psykoterapeut skulle kunna bidra till mer jämlik vård i landet samt underlätta för hälso- och sjukvården att säkerställa och planera för en kompetensförsörjning som utgår från patientens behov. Socialstyrelsen anser inte att det finns något hinder att lärosäten väljer att utbilda sina studenter i olika metoder (psykoterapeutiska eller övriga) som bygger på vetenskap och beprövad erfarenhet.

Socialstyrelsens förslag

- Ta bort nuvarande formulering ”*Visa förmåga att under handledning bedriva psykoterapi*” och behåll endast formuleringen ”*Visa fördjupad förmåga att bedriva psykologisk behandling*”.

³ Som tar hänsyn till utveckling och förändring över tid.

- Lägg till en formulering om att psykologen är behörig att söka till psykoterapeutprogrammet.
- Tydliggör att metoder som ingår i utbildningen ska bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet.
- Se över vad som kan och bör göras inom den egna myndigheten, andra angränsade myndigheter inklusive Socialstyrelsen för att tydliggöra och säkerställa kompetens och färdigheter hos psykoterapeuten och psykologen i enlighet med god och säker vård.

För Socialstyrelsen

Thomas Lindén

Maral Jolstedt